

Broedvogelinventarisatie Weusthag Stadspark Noord

Hengelo – 2024

Inhoudsopgave

1. Inleiding
2. Gebiedsbeschrijving
3. Methode
4. Inventarisatie
5. Nawoord

1. Inleiding

Deze broedvogelinventarisatie is voor het 4^e jaar uitgevoerd. De betrokkenen bij het beheer van het Landschapspark Weusthag stellen prijs op deze inventarisatie, omdat dit past bij de ambities om de Twentse landschapskarakteristieken van dit gebied te behouden en te verbeteren. Op zaterdag 11 mei is door ondergetekende voor de buurtwerkgroep 'ProNatuur' in de vroege ochtend een vogelexcursie georganiseerd voor een twaalftal wijkbewoners. We hebben hierbij gezamenlijk bijna veertig soorten kunnen determineren.

2. Gebiedsbeschrijving

Het Weusthag Stadspark ligt in het noorden van Hengelo. Tijdens de voorlaatste ijstijd ontstonden de stuwwallen van Oldenzaal, Ootmarsum en Enschede met als gevolg dat het westelijke gebied lager kwam te liggen; het Bekken van Hengelo. Het gebied is daardoor vanouds gevormd door kleiwinning, naast agrarisch gebruik. Maar ook waterwinning uit het grondwater waardoor, tegen alle stedelijke uitbreidingen in, het landschappelijke karakter bewaard is gebleven.

Het vogelinventarisatiegebied is noordelijk van de A1 gelegen en omvat ca. 47 hectare. Het ligt rond de Kleigaten van Rientjes, van gezamenlijk ongeveer 9 hectare wateroppervlak. Het afwisselende terrein kenmerkt zich door zijn halfopen karakter met enkele verspreid liggende boerderijen en woningen. Langs de Tijertsbeek ligt een niet toegankelijk gemengd bos bestaande uit populier, eik en spar. De oevers van de plassen zijn met opslag dichtgegroeid met zwarte els, schietwilg en vlier en er groeit veel riet en koninginnenkruid.

Het gebied is op de wandelpaden en langs de oevers toegankelijk voor publiek. De gemeente heeft dit deel van het park aangemerkt als rustgebied voor de natuur. Sommige delen zijn daarom afgesloten.

2. Methode

De onderzoeksmethode van de vogeltellingen is beschreven in de 'Handleiding Broedvogelmonitoring' van Sovon Vogelonderzoek Nederland en wordt landelijk toegepast door alle waarnemers van Sovon. Met deze gestandaardiseerde aanpak wordt niet naar nesten gezocht, maar worden de territoria op basis van het aantal waarnemingen, de tijd van het jaar en de zang en het gedrag van de vogels in kaart gebracht (zgn. territoriumkartering). De gegevens worden onder meer gebruikt voor de jaarlijkse landelijke Vogelbalans van Sovon, waarin trends van toe- en afname worden beschreven.

1	15-feb	19:45 - 21:00
2	06-mrt	07:57 - 12:06
3	20-mrt	07:33 - 11:17
4	10-apr	06:41 - 10:55
5	02-mei	05:40 - 09:43
6	21-mei	04:54 - 09:26
7	04-jun	04:40 - 08:36
8	19-jun	07:45 - 11:36

Dit broedseizoen zijn acht telrondes gelopen met verschillende startpunten binnen het omlijnde terrein. In de periode februari t/m juni, bestaande uit 6 vroege ochtendbezoeken waarbij voor of rond zonsopgang werd begonnen, 1 ochtendbezoek en 1 avondbezoek. De gegevens zijn in het veld digitaal ingevoerd met het karteringsprogramma *Avimap* en naderhand in de landelijke databank van Sovon opgeslagen. Het doel van dit onderzoek is een meerjarige inventarisatie van alle broedvogels (project BMP-A¹).

3. Inventarisatie

Er zijn dit jaar 71 vogelsoorten waargenomen, waarvan 52 soorten een broedterritorium hebben gehad. Van die 52 soorten zijn er 2 schaars voorkomend (IJsvogel en Brandgans) en 26 minder algemeen. Vijf van deze soorten staan op de Rode Lijst voor kwetsbare en gevoelige soorten, nl. Grauwe Vliegenvanger, Kneu, Koekoek, Torenvalk en Wielewaal. De Rode Lijst is opgesteld in opdracht van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit op basis van gegevens uit de verschillende vogelmeetnetten die Sovon coördineert. De Rode Lijst heeft een belangrijke signaleringsfunctie. Voor deze soorten geldt een hogere prioriteit bij het nemen van actieve beschermingsmaatregelen, door hun leefgebieden te verbeteren bijvoorbeeld door de aanplant van meidoornhagen in geval van de Kneu.

Het totaal aantal vastgestelde broedterritoria bedraagt 279, iets meer dan in 2023. Dat is een dichtheid van 594 territoria per 100 hectare landschap, een gemiddelde dichtheid in Twentse telgebieden voor zover bekend en vergelijkbaar. Ook dit broedseizoen zijn er vanzelfsprekend enige fluctuaties waargenomen in nieuwe en verdwenen soorten en territoria. Er zijn nu wat meer territoria (+5) met minder soorten (-3) geteld.

Sinds 2021 is het totaal aantal broedparen met ca. 10% achteruitgegaan, weliswaar niet lineair. Relatief het meest bij de Bosvogels. Wat mede van invloed geweest kan zijn, zijn de werkzaamheden voor bodemonderzoek die in aanloop naar de lente van dit jaar in het bos plaatsvonden. Landelijk is vastgesteld dat de vogelstand in zijn totaliteit afnemende is, vermoedelijk door de omvangrijke afname van de insectenpopulatie veroorzaakt door de algehele verslechtering van de bodem- en waterkwaliteit.

¹ BMP-A is sinds 1984 een Sovon-telproject: **Broedvogel Monitoring Project - Alle soorten**

Top-tien	2024	2023	2022	2021
Zwartkop	24	20	25	29
Winterkoning	24	21	20	19
Tjiftjaf	23	24	22	27
Pimpelmees	14	12	14	15
Koolmees	13	16	18	21
Spreeuw	13	16	13	10
Boomkruiper	13	10	12	12
Merel	12	13	15	13
Vink	11	14	14	14
Roodborst	9	8	13	10

De Zwartkop en de Winterkoning zijn dit seizoen de meest vastgestelde broedvogels, direct gevolgd door de Tjiftjaf. Zij vormen al jaren de top-drie in wisselende bezetting. De Roodborst is voor het eerst in de top-tien gekomen en dat past binnen de landelijke trend van toename². Ook de Boomkruiper en de Pimpelmees zitten in de lift.

In de volgende tabellen staan alle waargenomen broedende soorten vermeld in alfabetische volgorde, met het aantal territoria. De indeling is naar ecologische soortgroep. Met de letter B worden de landelijk als “bijzonder” (minder algemene) gekenmerkte broedvogels aangeduid; met de letter Z de landelijk “zeldzame” (schaarse) broedende soorten. Met de letter K en G worden de “kwetsbare” respectievelijk “gevoelige” soorten van de Rode Lijst aangeduid.

Watervogels	Bijz.	2024	2023	2022	2021
Brandgans	Z	3	2	2	3
Fuut	B	1	3	2	2
Grauwe Gans	B	7	4	1	6
Knobbelzwaan	B	1	1	1	1
Kuifeend	B	2	1	-	2
Mandarijneend	Z	-	-	-	1
Meerkoet		6	6	7	7
Nijlgans	B	1	2	1	1
Soepeend		1	1	1	2
Soepgans	B	2	2	3	1
Wilde Eend		5	5	10	4
totaal		29	27	28	30

Deze 29 territoria watervogels zijn ruim 10% van het totaal aantal territoria.

Er zijn Mandarijneend, Grote Canadese Gans, Krakeend en Slobeend waargenomen, maar een geldig broedterritorium kon niet worden vastgesteld. De waargenomen Oeverloper was een doortrekker richting

Afb. 1: Kuifeend

Scandinavië. De ganzensoorten hebben vooral op het eilandje gebroed, waar geen grondpredatie kan plaatsvinden. Het aantal paartjes Grauwe Gans verdubbelde bijna.

Een Kuifeendenpaartje heeft 9 pullen grootgebracht. Het Futenpaar had 2 pullen. Het Nijlganzenpaar heeft 5 pullen voortgebracht. De Knobbelzwaan had eveneens 5 pullen. Twee paartjes Brandganzen hadden gezamenlijk 8 pullen van twee verschillende leeftijden in een crèche verzameld. Brandganzen broeden nog niet zo lang in Nederland, maar steeds meer met succes. Ze hoeven dan de energievretende trek naar hun oorspronkelijke broedgebieden, zoals Nova Zembla en Noord-Zweden niet meer te ondernemen.

² bron: Sovon

Bosvogels	Bijz.	2024	2023	2022	2021
Boomklever	B	2	4	2	2
Boomkruiper		13	10	12	12
Gaai		3	3	2	4
Bosuil		1	-	-	-
Glanskop	B	1	1	2	1
Goudhaan		-	-	-	1
Grauwe Vliegenvanger	G	2	1	-	-
Grote Bonte Specht		3	3	5	6
Grote Lijster	K	-	-	-	1
Holenduif		2	2	2	3
Houtduif		9	10	7	12
Kauw		3	4	3	3
Koolmees		13	16	18	21
Pimpelmees		14	12	14	15
Spreeuw		13	16	13	10
Tijftjaf		23	24	22	27
Vink		11	14	14	14
Vuurgoudhaan	B	1	1	1	2
Wielewaal	K	1	1	1	-
Zwarte Kraai		4	6	4	4
totaal		119	128	122	138

klimaatopwarming lijkt de soort parten te spelen in verband met mogelijk voedseltekort voor haar jongen. Dat remt de reproductie af.

De bosvogels omvatten gezamenlijk 119 broedparen, 43% van de gehele inventarisatie.

Er is ook een paartje Goudvinken waargenomen, maar een geldig broedterritorium kon niet worden vastgesteld. De waargenomen Sijsen en Kramsvogels waren doortrekker naar Scandinavië. Het aantal broedpaartjes Koolmees neemt elk jaar wat verder af. Landelijk is er sprake van enige stabilisering, met name in bosrijke gebieden, zonder duidelijke oorzaak. Vervroeging van de piek van de eikenbladrollerrups door

Afb. 2 - Koolmees

Rietvogels	Bijz.	2024	2023	2022	2021
Kleine Karekiet		8	4	10	12
Rietzanger	Z	-	-	-	1
Waterhoen		5	2	2	2
Waterral	B	1	1	-	-

niveau gekomen. Periodiek wordt er door het landschapsbeheer riet gemaaid om verlanding van de kleigaten te voorkomen. De overige oeverbegroeiing wordt volgens de landschapsambities in stand gehouden. Dat komt vooral ook de Waterhoen ten goede.

Het aantal broedpaartjes Kleine Karekiet is weer bijna op het eerdere niveau. Het in 2022 gemaaid riet is namelijk ook weer grotendeels op

Afb. 3 - Waterhoen

Bosrandvogels	Bijz.	2024	2023	2022	2021
Ekster		9	7	7	6
Gekraagde Roodstaart	B	1	2	1	1
Groene Specht	B	2	2	1	2
Groenling		-	-	1	-
Putter	B	-	1	-	1

kunnen luidruchtige ongepaarde exemplaren groepen vormen, zonder broedterritoria dus. Er zijn ook Groenlingen waargenomen, maar een geldig broedterritorium kon niet worden vastgesteld.

Het aantal Eksterpaartjes is toegenomen. Landelijk is er ook sprake van een lichte toename. Op het eerste gezicht lijken er veel Eksters bij te komen, maar tot het 3^e levensjaar broeden Eksters niet en

Struweelvogels	Bijz.	2024	2023	2022	2021
Bosrietzanger		-	1	-	1
Braamsluiper	B	-	1	1	-
Fazant		-	1	-	-
Fitis		-	4	2	4
Goudvink	B	-	-	-	1
Grasmus	B	4	3	3	3
Heggenmus		7	6	9	5
Kneu	G	1	-	-	1
Merel		12	13	15	13
Roodborst		9	8	13	10
Staartmees	B	1	1	2	3
Tuinfluit		8	5	9	8
Winterkoning		24	21	20	19
Zanglijster		4	4	4	3
Zwartkop		24	20	25	29
totaal		94	88	103	100

Met 94 territoria zijn de struweelvogels sterk vertegenwoordigd in het Weusthag. Dat is 34% van het totaal aantal broedparen.

Er zijn dan ook veel heggen en houtwallen aanwezig. De Kneu is een 'gevoelige' nieuwkomer, die baat heeft bij de heggen- en kruidenrijke biotoop in dit kleinschalige agrarische cultuurlandschap.

Afb. 4 – Tuinfluiter

De Tuinfluiter en Zwartkop zijn weer in aantal broedpaartjes toegenomen.

Er zijn ook Braamsluiper en Fazant waargenomen, maar een geldig broedterritorium kon niet worden vastgesteld.

Roofvogels	Bijz.	2024	2023	2022	2021
Buizerd	B	1	1	1	1
Torenvalk	K	1	1	1	-

2 jongen. Er is ook meermaals een niet-territoriale, jagende Buizerd waargenomen. Naast het broedpaar in het bosgedeelte.

Het paartje Torenvalken heeft voor het tweede achtereenvolgende jaar een succesvol broedsel voortgebracht. Met

Weidevogels	Bijz.	2024	2023	2022	2021
Kievit	B	2	3	1	1
Scholekster	B	-	1	1	1
Witte Kwikstaart	B	1	2	4	2

De vorig jaar geplaatste broedplaat voor de Scholekster, in een van de kleigaten, is onbenut gebleven. Er vliegen wel meerdere paartjes in het gebied rond, om te

foerageren, die op de platte daken van de naastgelegen industrie nestelen.

Overige soorten	Bijz.	2024	2023	2022	2021
Bonte Vliegenvanger	B	3	2	1	3
Ijsvogel	Z	1	1	1	1
Koekoek	K	1	1	2	1
Turkse Tortel		1	-	-	2
Zwarte Roodstaart	B	-	-	-	1

De paartjes Bonte Vliegenvanger zijn weer op het eerdere niveau gekomen. Ze gebruiken graag de mezenkasten. Landelijk zit de soort ook stevig in de lift.

Afb. 5 – Bonte Vliegenvanger

Overige waarnemingen:

In deze inventarisatie zijn de waargenomen kolonievogels Aalscholver, Blauwe Reiger, Grote Zilverreiger, Kokmeeuw, Zilvermeeuw, Visdief en Huiszwaluw niet opgenomen. Ook niet Boerenzwaluw, Gierzwaluw en Huismus. Hiervoor zijn aparte nestentellingen nodig, die hier niet worden uitgevoerd. De bekende dichtstbijzijnde gebiedskolonies waar onderstaande soorten broeden zijn:

Aalscholver; Koningsbeek Gelselaarsebroek en Zwillbrocker Venn,
 Blauwe Reiger; Breeriet Delden, Twickelervaart Deldenerbroek, Hulsbeek en Lonnekermeer,
 Grote Zilverreiger; de Wieden,
 Kokmeeuw; Elsenveld en Zwillbrocker Venn.

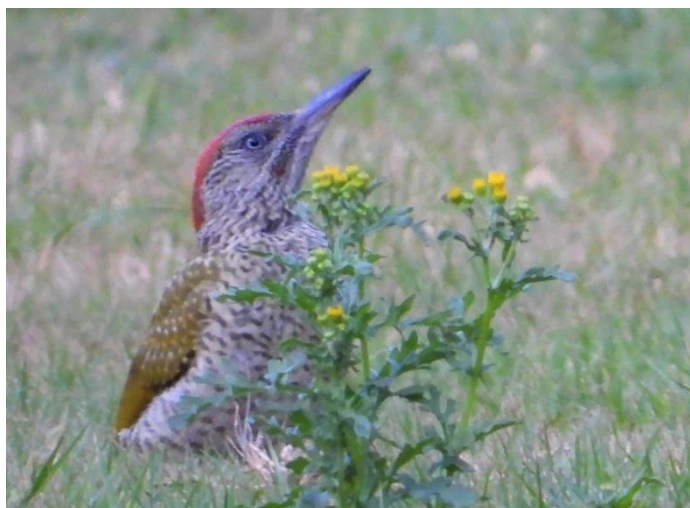
5. Nawoord

Ook in 2025 zullen broedvogels worden geïnventariseerd om verdere continuïteit in de tellingen te verkrijgen. De nestkastjes worden door de werkgroep 'ProNatuur' in de herfst gecontroleerd en schoongemaakt. Voor wijkbewoners zal er in het voorjaar opnieuw een vogelexcursie worden gehouden om de kennis over het cultuurlandschap en de avifauna te vergroten.

Er is door de werkgroep Landschapsbeheer van 'Vrienden van het Weusthag' subsidie bij Landschap Overijssel aangevraagd om meer hagen aan te kunnen leggen rond particuliere weides (ca. 1.000 meter) met het doel om de soortenrijkdom te vergroten van insecten, vlinders en vogels. Meidoorn en sleedoorn zijn ook als voedselbron daar het meest geschikt voor.

Augustus 2024
André van den Berg
Twentse Vogelwerkgroep
Sovon Vogelonderzoek Nederland

Bron vogeltekeningen:
Naturalis Biodiversity Center:
J.Reydon – Afb. 1, 2
F.J. Maas – Afb. 3, 4, 5

Jonge Groene Specht in Weusthag-Noord
Foto M. Boerkamp, via Waarneming.nl